1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

КОМЕНТАР НАУКОВЦЯ ДО НОВОЇ РЕДАКЦІЇ СТАТТІ 14 ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО СУДОВУ ЕКСПЕРТИЗУ": "ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ СТЯГНЕНЬ ЦЕ ЗРОСТАННЯ ВИМОГ ПРИТЯГНЕННЯ ЕКСПЕРТІВ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, КАДРОВИЙ КОЛАПС, НОВІ СХЕМИ"[1]

Прохоров-Лукін Г. В.

DOI: 10.53672/ej.1.2023.02[1] Check for updates

Анотація. З 1 січня 2023 р. набула чинності нова редакція статті 14 Закону України «Про судову експертизу», яка врегулювала дисциплінарну відповідальність судових експертів і визначила 12 видів дисциплінарних проступків. Кандидат юридичних наук, судовий експерт вищого кваліфікаційного класу Прохоров-Лукін Г. В. оцінює ці зміни критично й прогнозує їх наслідки для судово-експертної діяльності. На його думку, перелік проступків фактично відкриває «сезон полювання» на експертів з боку зацікавлених осіб: стягнення тягне позбавлення премій і обмеження службового зростання, тож слід очікувати відпливу кваліфікованих кадрів передусім із державних експертних установ, а також моральної шкоди експертам під час дисциплінарних проваджень. Автор наголошує, що відповідальність покладено лише на експертів, тоді як керівників Міністерства юстиції та експертних установ, які мають забезпечувати належний науково-методичний рівень експертизи, вона не стосується; механізмів захисту прав експертів, крім звернення до суду, не передбачено, тому зросте навантаження на суди, а адвокати частіше вимагатимуть притягнення експертів до відповідальності. Нечіткість формулювань, за оцінкою автора, створює корупційні ризики й загрожує кадровим колапсом державних установ, а можливість застосовувати стягнення протягом тривалого строку (до трьох років) навіть за незначні порушення, що не впливають на обґрунтованість, повноту й об'єктивність висновку, фактично скасовує принцип незалежності судового експерта. Коментар доповнено довідкою про законопроєкт № 7735, поданий народним депутатом Божиком В. І., і найсуттєвішими зауваженнями Головного юридичного управління Верховної Ради України до змін у статтях 8 і 14: невідповідність положень про відомчий контроль статтям 19 і 120 Конституції України, оціночність формулювання «для розгляду найважливіших питань», відсутність цілісного механізму дисциплінарної відповідальності (органу, повноважень, процедури) та включення частин п'ятої, сьомої й восьмої статті 14 до тексту з порушенням статті 116 Регламенту Верховної Ради. Матеріал корисний судовим експертам, керівникам експертних установ, адвокатам і розробникам законодавства.

Ключові слова: судовий експерт, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарний проступок, стаття 14 Закону України «Про судову експертизу», законопроєкт № 7735, незалежність судового експерта, державні експертні установи, Головне юридичне управління Верховної Ради України.

A Scholar's Commentary on the New Wording of Article 14 of the Law of Ukraine "on Forensic Examination": "The Introduction of These Sanctions Means Tougher Demands to Hold Experts Liable, a Staffing Collapse and New Schemes"

Prokhorov-Lukin H. V.

Abstract. Since 1 January 2023 a new version of Article 14 of the Law of Ukraine "On Forensic Examination" has governed the disciplinary liability of forensic experts and listed twelve types of disciplinary offences. Prokhorov-Lukin H. V., Candidate of Legal Sciences and forensic expert of the highest qualification class, assesses the amendment and its likely consequences. In his view, the list of offences opens a "hunting season" on experts for interested parties: a sanction means loss of bonuses and blocked promotion, so qualified staff can be expected to leave state forensic institutions, and experts will suffer moral harm during disciplinary proceedings. Liability is imposed on experts alone, not on officials of the Ministry of Justice of Ukraine or heads of forensic institutions who are responsible for the scientific and methodological level of examinations, and experts have no remedy other than going to court, which will increase the courts' caseload. Vague definitions create corruption risks, and the possibility of imposing sanctions for up to three years even for minor breaches that do not affect the validity, completeness or objectivity of an expert opinion effectively abolishes the principle of expert independence. The commentary is supplemented by information on draft law No. 7735 and by the main objections of the Chief Legal Department of the Verkhovna Rada: conflict with Articles 19 and 120 of the Constitution, evaluative wording, the absence of a complete disciplinary procedure, and amendments to Article 14 introduced in breach of Article 116 of the Rules of Procedure.

Keywords: forensic expert, disciplinary liability, disciplinary offence, Law of Ukraine On Forensic Examination, draft law No. 7735, expert independence, state forensic institutions, Verkhovna Rada of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 08.01.2023; у номері — 28.02.2023; DOI:* ***10.53672/ej.1.2023.02***[1].

Повний текст

Тобто судових експертів призначили «цапами-відбувайлами» та не передбачили жодних механізмів захисту їх прав, крім звернення до суду. Отже можна прогнозувати істотне збільшення таких звернень та, відповідно, завантаження судів справами, які здебільшого могли бути вирішені у межах відповідних відомств. **Можливість довільного тлумачення змісту визначень дисциплінарних стягнень створює серйозні корупціогенні ризики. Запровадження зазначених дисциплінарних стягнень за відсутності чіткого визначення використаних у їх формулюваннях понять загрожує кадровим колапсом державних експертних установ.** Запровадження зазначених дисциплінарних стягнень призведе й до помітного зростання звернень адвокатів до відповідних відомств з вимогами притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності, що також буде сприяти обмеженням у отриманні премій та службового росту, та, як наслідок, звільненням експертів державних установ.

Можливість застосування дисциплінарних стягнень протягом тривалого терміну (до 3- років) навіть за незначні порушення, які не впливають на наукову обґрунтованість, повноту та об'єктивність висновків, фактично скасовує принцип незалежності судового експерта, визначений Законом України "Про судову експертизу".

Довідково: Картка законопроекту (реєстр. № 7735) із зауваженнями Головного юридичного управління Верховної Ради України - https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7735&conv=9

Проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності (реєстр. № 7735) був поданий **народним депутатом України Божиком В.І.**

Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2716-20#Text

Закон України "Про судову експертизу". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#n51

Найсуттєвіші зауваження Головного юридичного управління Верховної Ради України щодо змін до статей 8, 14 Закону України "Про судову експертизу":

1. Частинами другою та третьою статті 8 Закону України «Про судову експертизу» в редакції проекту передбачено, що міністерства та інші державні органи здійснюють у визначеному ними порядку контроль за дотриманням законодавства з питань судово-експертної діяльності державними спеціалізованими установами, що належать до сфери їх управління, а також Міністерство юстиції України у визначеному ним порядку здійснює контроль за дотриманням законодавства з питань судово-експертної діяльності судовими експертами, які не є працівниками державних спеціалізованих установ. На нашу думку, такі положення проекту не враховують вимог статей 19 та 120 Конституції України, відповідно до яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, при цьому організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України.

2. Використане у частині четвертій статті 8 проекту формулювання «Для розгляду найважливіших питань» має оціночний характер та потребує редакційного коригування, оскільки у нормі не розкрито, які питання слід вважати найважливішими. Такий законодавчий підхід не відповідає принципу верховенства права (стаття 8 Конституції України).

3. Підтримуючи ідею необхідності удосконалення механізму притягнення до відповідальності судових експертів, насамперед звертаємо увагу, що положення законопроекту не містять цілісного завершеного механізму регулювання питання щодо дисциплінарної відповідальності судових експертів. Зокрема, положеннями проекту не визначені органи, які накладатимуть дисциплінарне стягнення, їх повноваження, порядок розгляду ними питань про притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності тощо. На нашу думку, з огляду на приписи статей 8, 19, 92 Конституції України, такі положення мають закріплюватися на рівні закону, тобто бути предметом регулювання Закону України «Про судову експертизу», а не визначатися підзаконними нормативно-правовими актами. У зв’язку з цим наголошуємо, що притягнення до відповідальності судових експертів потребує системного підходу, а не часткового внесення змін до Закону України «Про судову експертизу».

4. Відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України пропозиції і поправки до законопроекту, який готується до другого читання, можуть вноситися лише до тих розділів, глав, статей, їх частин, пунктів, підпунктів, абзаців, речень законопроекту, що були прийняті за основу. Натомість **положення частин п'ятої, сьомої та восьмої статті 14 Закону України «Про судову експертизу» в редакції проекту не були предметом розгляду під час прийняття законопроекту за основу (прим. - !!!!!),** про необхідність внесення таких пропозицій не було зазначено ні у висновку Комітету з питань правової політики як головного комітету, ні у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України. Отже, зазначене положення включено до тексту законопроекту з порушенням вимог статті 116 Регламенту Верховної Ради України.

5. Зважаючи на характер висловлених зауважень проект Закону вимагає необхідність суттєвого змістовного і техніко-юридичного доопрацювання тексту законопроекту з урахуванням наданих пропозиції та зауважень.

Текст Коментаря кандидата юридичних наук, судового експерта вищого кваліфікаційного класу Григорій Прохорова-Лукіна:

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1D9-PFCaJ6vYZIb_-WZr4xONp2G_53C0A/preview

Текст Зауважень Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності» (реєстр. №7735):

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1y0hRDPcXTfTKtvvep7-S0WqR_Pp9Bc1A/preview

References

1. Prokhorov-Lukin H. V. Komentar naukovtsia do novoi redaktsii statti 14 Zakonu Ukrainy "Pro sudovu ekspertyzu": "Zaprovadzhennia zaznachenykh stiahnen tse zrostannia vymoh prytiahnennia ekspertiv do vidpovidalnosti, kadrovyi kolaps, novi skhemy" [A Scholar's Commentary on the New Wording of Article 14 of the Law of Ukraine "on Forensic Examination": "The Introduction of These Sanctions Means Tougher Demands to Hold Experts Liable, a Staffing Collapse and New Schemes"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2023.02. URL: https://expertize-journal.org.ua/forensics-studiia-prokhorova-lukina-hv-m-kyiv-ukraina/8052-prokhorov-lukin-g-komentar-naukovtsya-do-novoji-redaktsiji-statti-14-zakonu-ukrajini-pro-sudovu-ekspertizu-zaprovadzhennya-zaznachenikh-styagnen-tse-zrostannya-vimog-prityagnennya-ekspertiv-do-vidpovidalnosti-kadrovogo-kolapsu-novikh-skhem (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].